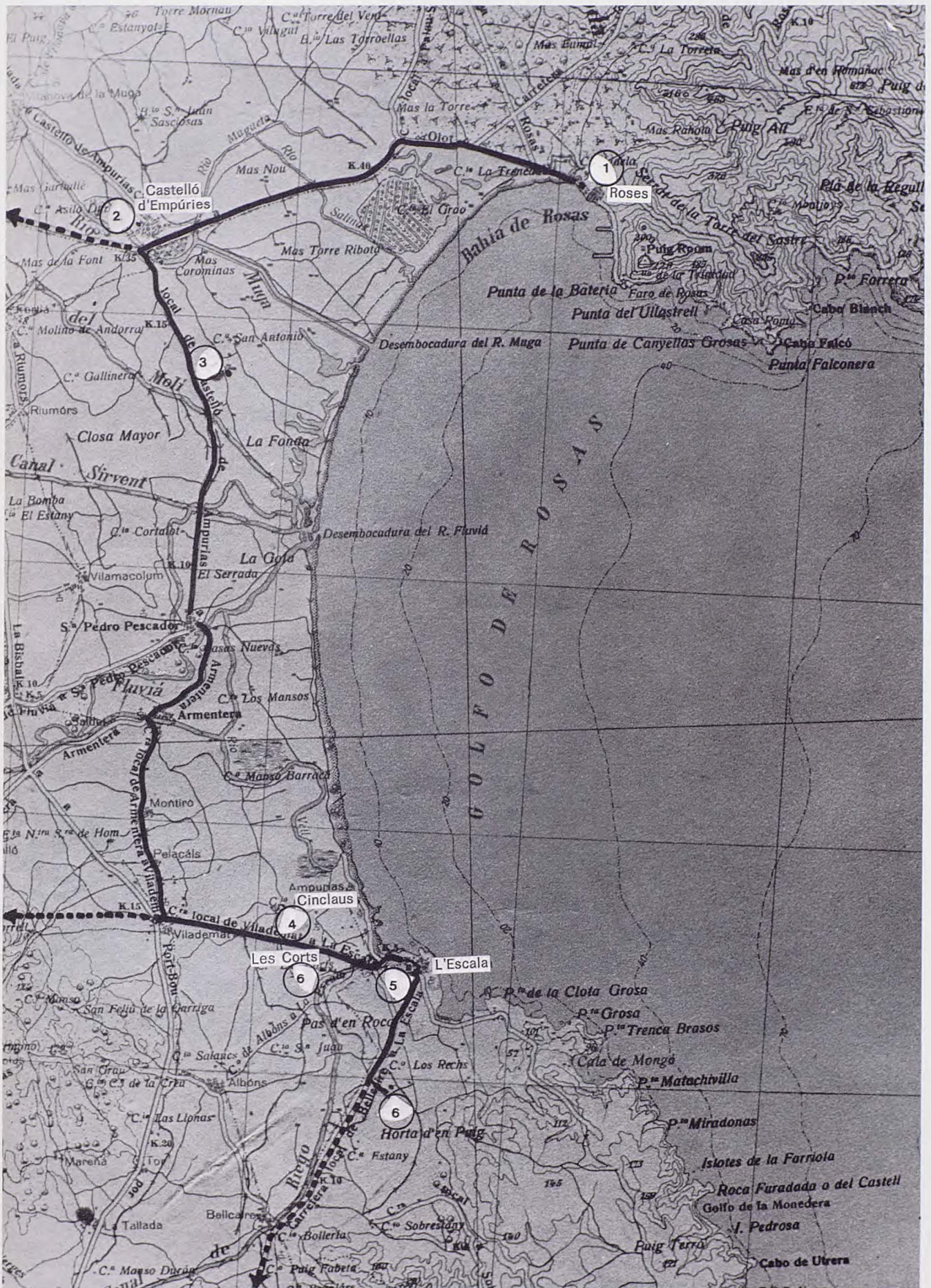

Les maresmes de l'Alt Empordà
Comarca: l'Alt Empordà

Les maresmes de l'Alt Empordà

Comarca: l'Alt Empordà

Els territoris que incloem dins d'aquest sector eren, encara a l'època romana, negats per les aigües del mar. A part del turó de S. Martí d'Empúries, on fou fundada la primera colònia grega al segle V a. de C., la resta eren marjals pantanosos inhabitable.

Les sedimentacions progressives del Fluvià i la Muga anaren afermant les terres. La intervenció humana posant barreres al mar i creant canalitzacions des de l'Edad Mitjana fins el segle XIX, ha aconseguit, amb un esforç ingent, erradicar el paludisme i obtenir terres cultivables.

Aquesta zona inclou bàsicament els termes municipals de Roses, Castelló d'Empúries, S. Pere Pescador, L'Armentera i L'Escala.

L'edificació medieval es localitza sempre vinculada als palaus dels Comtes d'Empúries, és a dir, primer a S. Martí (segles X i XI) i després a Castelló d'Empúries. Als altres indrets cal esperar al segle XVI per trobar-hi edificacions estables.

Els masos aïllats i fortificats són el tipus que primer s'hi localitza. Els nuclis mariners, ramaders o de cultiu especialitzat són generalment originaris del segle XVII.

L'interès arquitectònic de la zona rau precisament en aquestes construccions especialitzades que, en aquest cas, no es localitzen sobre construccions preexistents, com és habitual, sinó que són edificacions de nova planta. Els cortals i els masos arroçaires són els més característics.

Los territorios que incluimos en este sector eran, aún en época romana, ocupadas por las aguas del mar. Aparte del montículo de S. Martí d'Empúries, donde fue fundada la primera colonia griega en el siglo V a. de C., el territorio era pantanoso e inhabitable.

Las progresivas sedimentaciones del Fluvià y el Muga fueron afianzando las tierras. La intervención humana, formando barreras en el mar y creando canalizaciones desde la Edad Media hasta el siglo XIX, ha logrado con un ingente esfuerzo erradicar el paludismo y obtener tierras cultivables.

Esta zona incluye básicamente los términos municipales de Roses, Castelló d'Empúries, S. Pere Pescador, L'Armentera y L'Escala.

La edificación medieval está siempre vinculada a los palacios de los condes de Empúries, es decir, primero en S. Martí (siglos X y XI) y, luego, en Castelló d'Empúries. En la zona llana hasta el S. XVI no se produce la aparición de edificaciones estables.

Los «masos» aislados y fortificados son el primer tipo que se localiza en el lugar.

Los núcleos marineros, ganaderos o de cultivo especializado son generalmente originarios del siglo XVII.

El interés arquitectónico de la zona está precisamente en estas construcciones especializadas que, en este caso, no se edifican sobre construcciones preexistentes, como es habitual, sino que se edifican de nueva planta.

Los «cortals» y los «masos» arroceros son las más características.

The territories we have included in this sector were, even in Roman times, virtually submerged under the sea. Apart from the hill of S. Martí d'Empúries, where the first Greek colony was founded in the fifth century B.C., the rest was uninhabitable marshland.

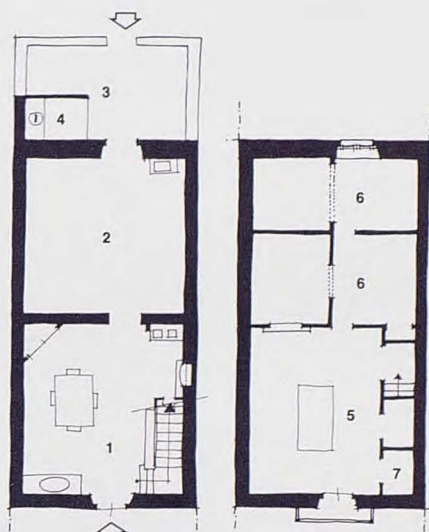
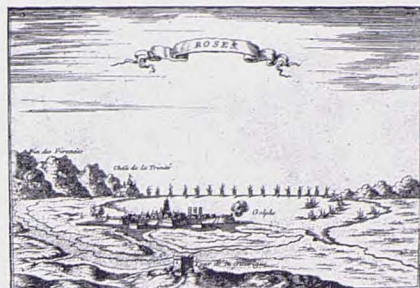
The progressive deposits of the Rivers Fluvià and Muga gradually solidified the ground, while human intervention, building dykes and digging canals from the Middle Ages to the nineteenth century, has finally managed to make the land cultivable.

This zone comprises basically the townships of Roses, Castelló d'Empúries, S. Pere Pescador, L'Armentera and L'Escala.

Medieval constructions were linked always to the palaces of the counts of Empúries; that is, they appeared first in S. Martí (tenth and eleventh centuries) and later at Castelló d'Empúries. No permanent buildings appeared in the other places until the sixteenth century.

Fortified, isolated **masos** were the first type of structure to be built. Nuclei of fishermen, dairy farmers, specialized cultivators, etc., appeared generally in the seventeenth century.

The architectonic interest of the zone lies precisely in these specialized buildings which, in this case, were built from new foundations and not, as was usually the case, on top of pre-existing structures. Livestock enclosures and rice-farms are the most characteristic.

ROSES - Habitable tradicional

L'actual vila de Roses no guarda quasi cap resta de l'època medieval. La construcció, el 1543, de la Ciutadella fortificada va provocar la desaparició total de les cases que quedaven fora del recinte. L'església de Sta. Maria, que va conservar-se dintre del perímetre fortificat, amb diversos estatges, fou igualment destruïda per diferents accions bèl·liques.

La imatge del gravat del s. XVII és molt explicativa, tant de la seva localització entre marjals, com de la seva finalitat bèl·lica com a port del golf de Roses.

L'arquitectura popular que encara hi podem veure, respon a models de construcció que, a diferència del que és habitual, no es localitzen sobre estatges anteriors sinó que es creen nous, especialment al segle XVIII.

Malgrat l'alteració enorme que ha sofert la població a partir del fenomen turístic, hi podem trobar encara algunes cases tradicionals, a les zones més allunyades del mar, com aquest grup que presentem al carrer «Capitán Cortés».

La actual villa de Roses no guarda casi ningún resto de la época medieval. La construcción, en 1543, de la Ciutadella fortificada provocó la total desaparición de las casas que quedaban fuera del recinto. La iglesia de Sta. Maria, que juntamente con diferentes viviendas se conservó dentro del perímetro fortificado, fue igualmente destruida por diversas acciones bélicas.

La imagen del grabado del s. XVII es muy explicativa, tanto de su localización entre marismas como de la finalidad bélica en tanto que puerto del golfo de Roses.

La arquitectura popular que podemos ver hoy responde a modelos de construcción que, a diferencia de lo que es habitual, no se localizaron sobre anteriores moradas. Se crean de nueva planta, especialmente en el siglo XVIII.

A pesar de la gran alteración que ha sufrido la población a partir del fenómeno turístico, podemos hallar aún algunas casas tradicionales en las zonas más alejadas del mar, como este grupo que presentamos en la calle Capitán Cortés.

The present-day town of Roses has retained very little of its medieval origins. The construction of the fortified **Ciutadella** in 1543 led to the total demolition of all buildings outside the walls. The church of Sta Maria which, along with other structures, remained within the fortifications, was destroyed as a result of a series of battles.

The seventeenth-century engraving is most explicit, both of the town's marshy location and of its military purpose as the port of the gulf of Roses. Popular architecture in the town was also built from new foundations, principally in the eighteenth century.

Despite the enormous alterations which Roses has suffered as a result of the tourist boom, certain traditional buildings can still be found, particularly in those places furthest away from the sea. The group in the photograph, in the Carrer «Capitán Cortés», is a fine example.

Castelló d'Empúries

Les maresmes de l'Alt Empordà Alt Empordà

Castelló, sobrepujat al costat del riu Muga, fou residència dels Comtes d'Empúries durant tres segles. Aquest fet comportà l'organització d'una autèntica ciutat medieval, emmurallada amb set portes de les quals avui encara en queden restes.

L'explotació de la sal a les properes salines dels estanys de Roses i l'agricultura florent pel regadiu de la Muga, contribuïren també a donar una gran dimensió a la ciutat.

La residència de l'agricultor a dins la vila (cal notar el nombre escàs de masos) fa que l'arquitectura tradicional prengui característiques diferents de la d'altres ciutats del mateix temps i que, posteriorment, es generi un cinturó d'estatges agrícoles a l'entorn de la vila històrica. Les cases són a la planta baixa, molt diversificades en quant a magatzems, pellers i corrals. Mantenen sempre al primer pis l'habitable i les golfes són abundants, però tancades i sense mostrar el seu destí secundari.

És de notar la presència del repertori formal mediterrani, tot i essent un poble allunyat del mar. Els balcons són molt abundants, les motlures emblanquinades són un tema habitual i també els elements efímers i enjardinats.

Presentem dos estatges, un a la plaça de Jaume I amb porxada inferior i un altre, mes tardà, que trobem a la sortida cap a Vilanova de la Muga.

Castelló, sobreelevado sobre el río Muga, fue residencia de los condes de Empúries durante tres siglos. Este hecho llevó a la organización de una auténtica ciudad medieval, amurallada, con siete puertas de las que, aún hoy, quedan restos.

La explotación de la sal en las cercanas salinas de los estanques de Roses y la agricultura floreciente por el regadío de la Muga, contribuyeron también a dar gran dimensión a la ciudad.

La residencia del agricultor dentro de la villa —nótese el escaso número de «masos»— hace que la arquitectura tradicional adquiera rasgos distintos de otras ciudades coetáneas y que, posteriormente, se genere un cinturón de viviendas agrícolas en torno a la villa histórica.

Las casas tradicionales son muy diversificadas por lo que se refiere a almacenes, pajares y corrales. Mantienen siempre en el primer piso la vivienda y poseen desván, aunque cerrado y sin evidenciar su destino secundario. Es notable la presencia del repertorio formal mediterráneo, a pesar de ser un pueblo alejado del mar. Los balcones son abundantes, las molduras enjabelgadas son un tema habitual y así como los elementos efímeros y de jardinería.

Presentamos dos viviendas, una en la plaza S. Jaume, con porche inferior, y otra, más tardía, que hallamos a la salida en dirección a Vilanova de la Muga.

Castelló, on high ground beside the River Muga, was the residence of the counts of Empúries for three centuries. It became, consequently, an authentic medieval walled city, with seven gates, of which now there are only remains. The exploitation of the Roses salt-pans and the growth of agriculture alongside the Muga contributed also to the expansion of the city.

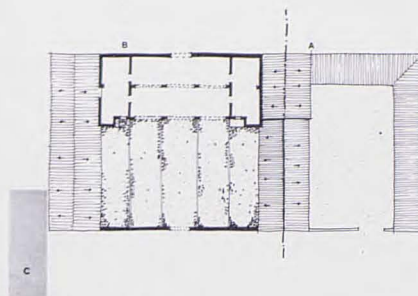
The fact that farmers lived inside the city (the number of **masos** is very small) had an essential influence on popular architecture, which took on markedly different characteristics from that of other contemporary cities.

This fact led, also, to the creation of a belt of agricultural houses on the edge of the city.

Houses have a ground floor, which might be a storehouse, hay-loft or animal enclosure, a first floor, where the living quarters are situated, and a closed attic.

The presence of formal Mediterranean architecture is very noticeable, despite the town's distance from the sea. There is an abundance of balconies, whitewashed mouldings, unfixed elements and gardens.

The illustrations are of two houses, one in the Plaça de Jaume I, with a lower porch, and the other, a later edifice, which stands on the road out to Vilanova de la Muga.

CASTELLÓ D'EMPÚRIES - Cortal Avinyó
A. Cortal inicial B. Cos addicionat C. Xalet

En ser desviat del seu curs el riu Fluvià, al segle XVII, determinà l'aparició, a les maresmes de l'Empordà, d'un tipus d'edificació característic que combina la casa ramadera i la cort del bestiar de llana i que rep el nom de cortal o casa dels cortalers.

L'estructura general s'organitza per la juxtaposició o sobreposició d'aquests dos elements, que, disposats en forma d'U, tanquen un pati obert a mitjorn.

El cortal Avinyó, que il·lustrem, correspon a un model del segle XVII amb dues arcades i casa de pastors. Fou posteriorment ampliat i modernament s'hi ha afegit una nova edificació de tres galeries voltant un pati i mantenint la mateixa organització planimètrica que el cortal històric.

És a prop de la carretera de S. Pere Pescador a Castelló d'Empúries.

Al ser desviado de su curso el río Fluvià en el siglo XVII, dio lugar a la aparición, en las marismas del Empordà, de un tipo edificatorio característico que combina la casa ganadera y el establo del ganado lanar y que recibe el nombre de «cortal» o «casa dels cortalers».

La estructura general se organiza por la juxtaposición o sobreposición de estos dos elementos que dispuestos en forma de U cierran un patio abierto a mediodía.

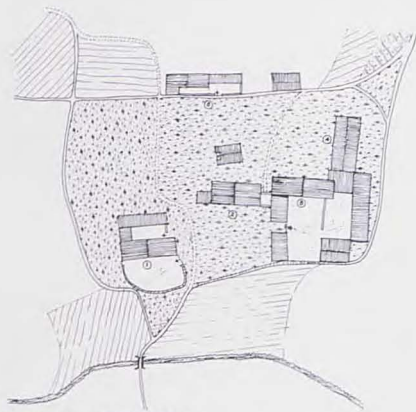
El «cortal Avinyó» que ilustramos corresponde a un modelo del s. XVII, con dos arcadas y la casa de los pastores, que fue posteriormente ampliado y al que modernamente se ha añadido una nueva edificación de tres galerías alrededor de un patio, manteniendo la misma organización planimétrica que en el cortal histórico.

Se encuentra cerca de la carretera de S. Pere Pescador a Castelló d'Empúries.

The diversion of the River Fluvià in the seventeenth century gave rise, on the coastal lowlands, to the appearance of a special kind of house which combines the functions of a dairy and sheep farm and which was given the name **cortal** or **casa dels cortalers**. The buildings are arranged around a U-shaped courtyard opening southwards, and the portions destined to both activities are either juxtaposed or superimposed. Cortal Avinyó, in the illustration, is an example of a seventeenth-century model with two arcades and a shepherd's house. It was later extended and recently a new wing with three galleries around a patio was added, built according to the floor-plan of the original **cortal**. It is situated near the road From S. Pere Pescador to Castelló d'Empúries.

Foto Institut Municipal d'Història (Barcelona)

Veïnat de CINCLAUS (L'Escala)

És un petit nucli d'edificacions agregat al municipi de L'Escala, emplaçat sobre terrenys d'aiguamoll, a prop de la carretera general (Viladamat).

Bàsicament, està constituït per cinc masos amb un cert nombre d'edificacions complementàries i una petita església.

Se suposa que l'origen d'aquests masos fou vinculat al cultiu de l'arròs, avui ja extinguit a la zona. Posteriorment foren dedicats a ramaderia, incorporant-s'hi alguns elements característics dels cortals.

És interessant la unitat arquitectònica del conjunt general, generada per l'organització espontània dels diferents volums i els lligams que entre ells es formen, en un intent de definició de l'espai. Aquest incipient espai urbà podria ser analitzat a partir de les subtils diferències funcionals dels estatges i de la lleugera xarxa de vies de comunicació formada per camins i drecceres.

Pequeño núcleo de edificaciones agregado al municipio de L'Escala, situado en tierras pantanosas, cerca de la carretera general (Viladamat). Básicamente está constituido por cinco «masos» con un cierto número de edificaciones complementarias y una pequeña iglesia.

Se supone que el origen de estos «masos» estuvo vinculado al cultivo del arroz, hoy ya extinguido en la zona. Posteriormente fueron dedicados a la ganadería, incorporándose en ellos ciertos elementos característicos de los «cortals».

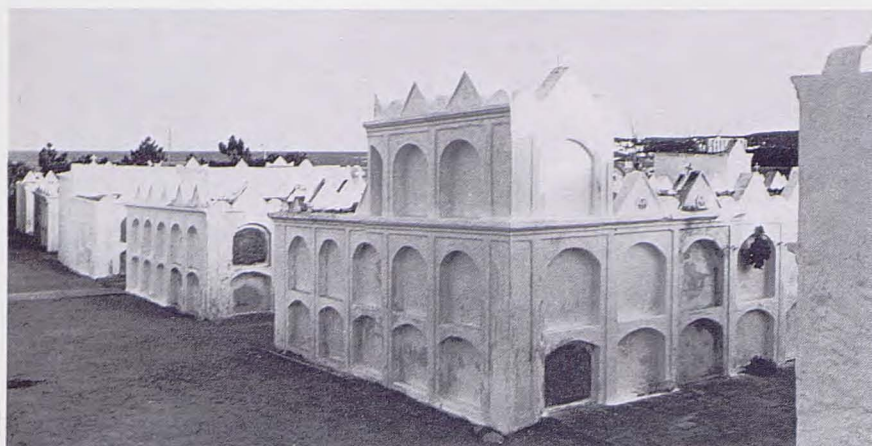
Es interesante la unidad arquitectónica del conjunto general, generada por la organización espontánea de los distintos volúmenes y los vínculos que entre ellos se forman, en un intento de definición del espacio. Este incipiente espacio urbano podría ser analizado a partir de sutiles diferencias funcionales de las viviendas y de la ligera red de caminos y atajos.

A small nucleus of buildings pertaining to the township of L'Escala, on marshy terrain, near the main road (Viladamat). It comprises five **masos**, a certain number of complementary buildings and a small church. It is assumed that these **masos** were linked to the cultivation of rice, an activity no longer carried out in the area. They were later adapted for dairy-farming and certain **cortal** characteristics were incorporated.

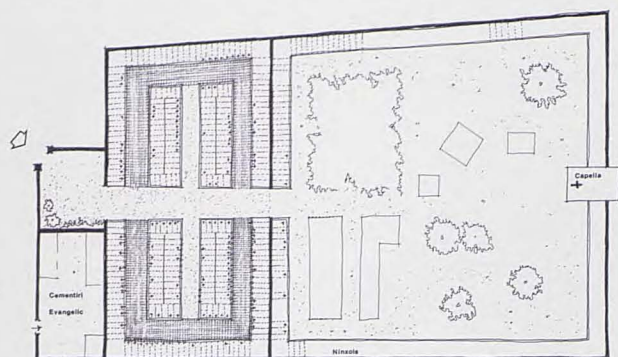
The architectural unity of the complex as a whole is of particular interest, above all the way in which the spontaneous arrangement of the different volumetric elements has been joined into a harmonious whole, with a network of pathways between.

5 Cementiri de l'Escala

Les maresmes de l'Alt Empordà Alt Empordà

L'ESCALA
Posició del cementiri respecte al nucli tradicional

L'ESCALA
Cementiri vell

El nucli de població de L'Escala ha estat molt alterat pel fenomen turístic. Als barris més allunyats del mar trobem encara algunes cases tradicionals. Conserva també un dels cementiris més interessants de la costa, digne d'ésser visitat pels interessats en l'arquitectura popular. Està emplaçat fora del nucli antic de la població i constituïa, contemplat des del mar, una taca blanca en el paisatge. Avui, en camí de ser ofegat per les edificacions i consumit per les pressions especulatives, aquest petit monument de l'art popular encara mira al mar des de la seva blanca arquitectura.

La concepció és notable i el tractament unitari dels seus espais de pas es basa en la repetició d'una tipologia ornamental que dona una notable coherència formal al conjunt i té la flexibilitat suficient per introduir matissos als itineraris.

L'utilització d'elements arquitectònics d'arrel neoclàssica, reinterpretats popularment, i alguns elements decoratius com la numeració ceràmica donen un gran interès formal al conjunt.

El núcleo de población de L'Escala ha sido sustancialmente alterado por el fenómeno turístico. En los barrios más alejados del mar encontramos aún algunas casas tradicionales. Conserva también uno de los cementerios más interesantes de la costa, digno de ser visitado por los interesados en la arquitectura popular.

Localizado fuera del núcleo antiguo de la población, constituía un mojon blanco en el paisaje contemplado desde el mar. Hoy, en camino de ser ahogado por las edificaciones y consumido por las presiones especulativas, este pequeño monumento del arte popular todavía mira hacia el mar desde su blanca arquitectura. Es destacable la concepción y el tratamiento unitario de sus espacios de paso basados en la repetición de una tipología ornamental que da una notable coherencia formal al conjunto y tiene la suficiente flexibilidad para introducir matices en los itinerarios.

La utilización de elementos arquitectónicos de raíz neoclásica, reinterpretados popularmente y ciertos elementos decorativos como la numeración cerámica, dan al conjunto un gran interés formal.

L'Escala has been radically altered by tourism, though in the districts furthest from the sea there are still traditional houses. The town also has one of the most interesting cemeteries on the coast, worthy of a visit by anyone interested in popular architecture.

Localized outside the old urban nucleus, it was a white band on the landscape when viewed from the sea. Today, in danger of being swamped by the encroachment of speculation, this small monument of popular architecture still looks over the sea. It is conceived as a unified whole based on the repetition of ornamental elements which give a considerable formal coherence to the complex, but also sufficient flexibility to allow for subtle variations along its walks. The incorporation of neoclassical elements re-interpreted in a popular way, and certain decorative elements such as ceramic numbers both contribute to the formal interest of the complex.

Els masos de l'Escala

Les maresmes de l'Alt Empordà Alt Empordà

Foto 1

Foto 2

L'Escala forma municipi amb els veïnats de S. Martí d'Empúries, Cinclaus, les Corts i els Rechs. S. Martí, ja esmentat com a vila comtal, malgrat moltes substitucions, té encara un elevat interès arquitectònic. Cinclaus s'illustra a una fitxa especial.

El nucli urbà de l'Escala, com a molts pobles de la marina empordanesa, és relativament modern. De bell antuvi era un petit nucli de pescadors vinculat al port.

La vila apareix per primera vegada documentada el 1539, com a tributària del comtat d'Empúries. A l'any 1682, el poble tenia 18 cases i entre elles l'Alfolí de la Sal, potser la única edificació d'aquesta època que actualment es pot veure integrada al nucli de població (carrer Alfolí, núm. 9).

Originàriament fou un mas de tres crugies, amb voltes de canó a la planta baixa, planta pis i golfes. Amb la seva reconversió en Alfolí (duana) s'addicionà un nou pis.

A més d'aquest edifici podem veure, a les zones allunyades del nucli actual, dos conjunts interessants d'antics masos.

Els anomenats masos d'en Japot (foto 1) es localitzen a la sortida de l'Escala en direcció a Bellcaire.

Les torres d'Empúries al veïnat de les Corts (foto 2) són un conjunt de tres impressionats masos fortificats, molt complexos i en bon estat de conservació, que podem trobar al peu del rec del Molí, a prop de la carretera d'Albons.

L'Escala forma municipio con los vecindarios de S. Martí d'Empúries, Cinclaus, Les Corts i Els Rechs. S. Martí, ya citada como villa condal, pese a sus muchas sustituciones, tiene todavía un gran interés arquitectónico. Cinclaus se ilustra en ficha especial.

El núcleo urbano de L'Escala, como muchos pueblos de la costa ampurdanesa, es relativamente moderno. Al principio se trataba de un pequeño núcleo de pescadores vinculado al puerto.

La villa aparece por primera vez documentada en 1539, como tributaria del condado de Empúries. En el año 1682, el pueblo tenía 18 casas, entre ellas L'Alfolí de la Sal, tal vez la única edificación de esta época, que actualmente se puede ver integrada en el núcleo de población (calle Alfolí, n.º 9).

Originariamente fue un «mas» de tres crujías, con bóvedas de cañón en la planta baja, planta piso y buhardilla. En su reconversión en Alfolí (aduana), se adiciona un nuevo piso.

Además de este edificio, podemos ver, en las zonas alejadas del actual núcleo, dos conjuntos interesantes de antiguos «masos».

Los denominados «masos d'en Japot» (foto 1) se localizan a la salida de L'Escala, en dirección a Bellcaire. Las torres de Empúries, en el vecindario de Les Corts (foto 2) constituye un conjunto de tres impresionantes «masos» fortificados, muy complejos y en buen grado de conservación, que podemos ver al pie de la acequia del Molí, cerca de la carretera de Albons.

The township of L'Escala comprises the hamlets of S. Martí d'Empúries, Cinclaus, Les Corts and Rechs. S. Martí, already mentioned as a county town, still has many buildings of architectural interest despite the alterations it has suffered. Cinclaus can be seen in the following photograph.

The urban nucleus of L'Escala, like many coastal towns in the Empordà, is relatively modern. Originally it was a small fishing community. The town was first documented in 1539, when it was a tributary of the county of Empúries. In 1682 the town had 18 houses, among them the Alfolí de la Sal, possibly the only remaining edifice from that period (Carrer Alfolí, 9). It was originally a **mas** with three bays with cannon arches on the ground floor, a first floor and attic. When it was converted into an alfolí (Customs post) a new floor was added.

Somewhat removed from the urban centre, there are two interesting groups of **masos**. The Masos d'en Japot (photo 1) stand on the edge of L'Escala on the road to Bellcaire.

The Torres d'Empúries, in the hamlet of Les Corts, is a complex of three impressive fortified **masos**, all highly intricate and in a well preserved state. They are situated beside the El Molí irrigation channel near the Albons road.